

Settefiskoppdrett i ferskvann — Perspektiver på fiskeoppdrett i Norge — utbyggingstakt.

Av Øyvind Bjerk

Øyvind Bjerk er fagkonsulent i Fiskeridirektoratet, Bergen

*Foredrag holdt i Norsk Vannforening
24. februar 1981.*

La meg innledningsvis få si at perspektivene for fiskeoppdrett i Norge, det være seg settefisk(yngel)-produksjon eller matfisk produksjon henger så nøye sammen og er så avhengig av hverandre at det i grunnen blir å snakke om utbyggingstakten generelt for hele næringen. Jeg vil likevel prøve i hovedsak å legge vekten på settefiskproduksjonen.

En kort historisk oversikt fra slutten av seksti-årene og frem til i dag, viser at da interessen for oppdrett av laks og regnbueaure først fikk vind i seglene, så fikk denne vinden en sterkt akselererende karakter. I 1973 grep derfor myndighetene inn og innførte en midlertidig lov om konsesjonsplikt for fiskeoppdrett. Det ble nedsatt et offentlig utvalg, Lysø-utvalget, som avga sin innstilling i 1977, og i 1980 har så Stortinget debattert meldingen (St. melding nr. 71 1979/80) «Om offentlig medvirkning til utvikling av fiskeoppdrettsnæringen». Jeg skal komme litt tilbake til denne senere.

Tidlig på 70-tallet var det relativt få rene settefiskprodusenter i drift i Norge, med det mål for øyet å produsere sjødyktig settefisk for oppdrettsnæringen. Naturlig nok, fordi vårt kvantum av produsert fisk var lite og prisene for settefisk — i hvert fall for aure var relativt dårlige. Produksjonen av settefisk foregikk stort sett i regi av matfiskoppdretterne selv, supplert med tilskudd fra lokale jakt- og sportsfiskerlag som hadde den beste ekspertise og tilgang på villfisk og rogn.

Problemene for matfisknæringen meldte seg snart, det ble mangel på laksemolt i sør, og denne begrensede tilgangen på settefisk har således vært den styrende produksjonsfaktor for hele næringen opp gjennom 70-årene og er det fremdeles i dag. Det har derfor de siste 6—8 årene stadig vært snakket om smoltmangel og om ønsket av å få igang flere settefiskanlegg. Følgende tabell (tab. 1) viser de konsesjoner for settefiskanlegg som er gitt fra loven kom og frem til i dag: (Et anlegg kan ha fått flere konsesjonstildelinger).

Konsesjonstildelinger	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	I alt
Maks. tillatt prod.kap.	4	2	5	9	12	23	25	79
i (1.000 fisk)	320	275	165	820	1560	5630	3130	11850

I tillegg kommer produksjonskapasiteten for de anlegg som var i drift da loven kom og som ble registrert i 1973 i form av spørreskjema og besøk fra Fiskeridirektoratet hos den enkelte oppdretter. Disse oppgaver over oppgitt kapasitet ligger på et så høyt nivå at de ikke kan sammenlignes med de faktiske produserte antall settefisk i årene som er gått siden.

Ved Fiskeridirektoratet antar en likevel at det blant disse registrerte anleggene finnes en teoretisk kapasitet for ca. 6 til 8 millioner sjødyktig settefisk.

Det er verdt å merke seg at også de gitte konsesjoner er maksimumstall for produksjon, og det er all mulig grunn til å regne med at mange av anleggene har overestimert eller i det minste maksimert sin kapasitet ved søknad om konsesjon. Samtidig har de offentlige myndigheter ønsket å stimulere nyetableringer i denne sektor, og det er således ikke til dato stilt spesielt strenge krav eller kvalitetsvurderinger ved behandling av søknader om settefiskproduksjon.

De foreliggende tall for produksjon av settefisk fram til 1978 er usikre, spesielt for produksjon av regnbueaure. Dette henger delvis sammen med begrepet «sjødyktig settefisk» som for laks klart er definert som smoltifiseringsstadiet, da den fra å være i fingerflekket elvedrakt blir sølvblank og i stand til å tåle sjøvann. Regnbueaure har ikke det samme klart definerte stadiet, her vil størrelsen på settefisken i stor utstrekning være utslagsgivende for når sjøvann kan tolereres og vi antar at det i statistikken ufrivillig forekommer endel «Tordenskjolds soldater.»

Ut fra produksjonsdata på matfisk antar vi at det årlig har vært satt ut ca. 3 millioner sjødyktig settefisk av regnbueaure og for laksesmolt ca. 1 million stigende til 1,6 millioner i 1978.

For de to siste årene er tallene henholdsvis: (tall fra Norske Fiskeoppdretteres Forening)

	1978	1979	1980	prognose-81
Regnbueaure	3,0	3,0	4,2	?
Laks	1,6	3,0	3,8	ca. 6,0
Totalt	4,6	6,0	8,0	

Sammenlignet med den teoretiske kapasitet for produksjonen som er ca. 20 millioner sjødyktig settefisk skulle en således tro at det her foreligger et betydelig potensial for økning av produksjonen, eller et rom for overproduksjon om man ønsker å se det på den måten.

Jeg tror ikke så er tilfelle. De etablerte anleggene som var i drift før den midlertidige oppdrettsloven kom har ikke utnyttet sin påberopte kapasitet. Prisene på

produkt har vært meget gode og selv om vår stamfiskpolitikk kanskje ikke har vært viet nok oppmerksomhet, kan man ikke generelt si at det har vært mangel på rogn bortsett fra kanskje i 1979 som var et ekstremt år med meget lave sjøtemperaturer mange steder. Jeg tror årsaken til den lave utbyggingstakten for mange settefiskprodusenter skyldes enten dårlige naturgitte forhold eller mangel på nok kunnskaper om produksjonen, eller kanskje

aller helst en kombinasjon av disse to momenter.

En del av disse synspunkter mener jeg at vi også kan gjøre gjeldende for en del av de nye konsesjonshaverne som nok vil få merke at det er et vanskelig fagfelt de har begitt seg inn på. Det er i alle fall helt opplagt at det tar adskillig flere sesonger enn antatt før de enkelte anlegg når opp i sin fulle produksjon.

Vel, dette er situasjonen slik den er i dag. Hva så med fremtiden? Fra nærings side har det allerede vært ropt et varsko om at nå må myndighetene stoppe opp og se på effekten av den politikk de fører. Hva sier så våre politiske myndigheter? La oss et øyeblikk gå tilbake til Stortingsmelding nr. 71 1979/80.

Der er bred enighet om at fiskeoppdrett har alle muligheter til å bli en distriktsnæring for utkant-Norge. Konsepsjonspolitikken er i denne sammenheng et sentralt virkemiddel. Det primære siktemålet må være å avpasse produksjonen etter avsetningsforholdene og herunder sikre en tilgang på settefisk som tilsier at settefisk ikke vil være den begrensende faktor. En rimelig overkapasitet vil derfor være på sin plass og Stortingets Sjøfarts- og Fiskerikomité har i sin innstilling nr. 347 (1970/80) uttalt følgende:

«Sitat»:

OPPDRETT AV SETTEFISK OG KLEKKING AV ROGN

Som nevnt er det tilgangen på settefisk som først og fremst begrenser produksjonen av oppdrettfisk i dag. Etter komitéens mening om dette er unaturlig form for begrensnig. Det er derfor nødvendig å øke produksjonen av settefisk betydelig. Hovedansvaret for dette bør ligge på næringen selv.

Komitéen vil understreke at oppdrett av settefisk og klekking av rogn er en vanskelig og risikofylt produksjon. Produksjonen vil lett variere betydelig fra det ene år til det andre, og det er vanskelig å få en riktig tilpasning mellom produksjon og etterspørsel. Komitéen er enig i at flere og mindre anlegg vil kunne gi den beste garanti for en jevn produksjon, og mener at en øvre grense for settefiskanlegg er riktig. En produksjonsgrense på 500 000 settefisk pr. år synes komitéen virker rimelig.

Skal det imidlertid lykkes å dekke behovet for settefisk til enhver tid, vil en måtte regne med en større og mindre overproduksjon av settefisk år om annet. Et slikt overskudd av settefisk må kunne benyttes til utslipp i sjøen, og derved bidra til å øke bestanden av vill laks. Det må imidlertid finnes en løsning både på den økonomiske og den biologiske siden av spørsmålet.
Sitat slutt.

Når det gjelder den øvre begrensning som er nevnt her har også Fiskeridepartementet i sine merknader uttalt et ønske om denne grense, blant annet med bakgrunn i konsekvensene ved eventuelle sykdomsangrep og et ønske om å spre risikofaktoren på flere enheter.

La meg så si litt om søknader for settefiskanlegg i tiden som kommer: Vi har allerede i dag liggende til behandling ca. 70 nye søknader (delvis om utvidelse av eksisterende anlegg). Disse representerer tilsammen et like stort antall settefisk som det vi har gitt konsesjon for siden lovens ikrafttreden i 1973 og frem til idag. Vi har ennå ikke merket effekten av de konsesjoner som er gitt i 1979 og 1980 og som tilsammen representerer 8,5 mill. sjødyktig settefisk. Det sier seg selv

at en mer restriktiv linje for tildeling i 1981 og årene fremover er helt nødvendig. Dette kan gjennomføres ved å sette strengere krav til faglig dyktighet og til en bedre dokumentasjon av vannkvalitet og vannmengder. Disse tiltak tror jeg vi må regne med vil bli gjennomført. Når vi ikke ønsker å stoppe tildelingen av settefiskkonsesjoner helt, har dette flere årsaker:

1. Vi forventer en viss teknisk utvikling og nyvinning innenfor produksjonsteknikker her.
2. Matfiskoppdretterne vil kunne få anledning til å *velge* hvilken kvalitet settefisk de ønsker å kjøpe.
3. Produksjonen kan legges om i den retning at den enkelte matfiskprodusent produserer et *større antall mindre fisk*.
4. Myndighetene ønsker definitivt ikke at settefisk skal være en begrensende faktor, og innenfor rimelige grenser bør en overproduksjon kunne benyttes til utsetning fritt i sjøen, såkalt «kulturbetinget fiskeri».

Dette siste poenget har i seg et aspekt av samarbeid mellom 3 departement — og sannsynligvis et utall organisasjoner som ønsker å si sin mening om saken — og det er mitt personlige syn at vi trolig ikke får en avklaring på spørsmålet før «problemet» bokstavelig talt svømmer mellom beina på oss, sannsynligvis en gang rundt 1985.

En vesentlig faktor for en økt innsats til nytte for hele oppdrettsnæringen er imidlertid at våre politiske myndigheter innser det ansvar de har påtatt seg og følger opp i form av bevilgninger, ikke bare til forskning på dette felt, men også konkret til administrative stillinger i departementet og direktoratet.

Hittil er det blitt mest med forslag og utredninger, men nå når den nye St. prp. nr. 30 for 1980/81 har passert statsråd og en permanent oppdrettslov skal vedtas med virkning fra sommeren 1981 er det kanskje på tide at alle gode intensjoner kan bli realisert for da å komme samfunnet og næringen til gode i årene som kommer.